

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені
проф. Поніманської Т.І.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК14 КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ ТА ДИСГРАФІЇ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність 016 Спеціальна освіта
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Спеціальна освіта. Логопедія
(назва освітньої програми)

факультет педагогічний
(назва факультету)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма «Корекція дислексії та дисграфії» для здобувачів вищої освіти
(назва навчальної дисципліни)
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Мова навчання українська

Розробник: Степанова О.І., канд. філол. наук, доцент кафедри педагогіки і психології
(дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Протокол від “ 27 ” серпня 2019 року № 8

Завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

_____
(підпис)

(проф.І.М.Дичківська)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено методичною комісією факультету за спеціальністю 016 Спеціальна освіта
Протокол від “ 30 ” серпня 2019 року № 2

Голова методичної комісії педагогічного факультету

_____
(підпис)

(доц.Н.А.Сяська)
(прізвище та ініціали)

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1 – й	1 – й
Індивідуальне науково-дослідницьке завдання: <i>визначати основні напрями, зміст, методи і прийоми корекційно-логопедичної роботи з подолання різних форм дисграфії, дислексії</i>		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		2	2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 год. самостійної роботи студента – 5 год.	Освітній рівень: магістр	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	2 год.
		Лабораторні	
		10 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		80 год.	110 год.
		Індивідуальні завдання: 16 год.	
		Вид контролю: екзамен	
<p>Передумови для вивчення дисципліни: вікова та спеціальна психологія, анатомія, фізіологія, логопсихологія, спецметодики української мови та математики, методики логопедичної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями, корекція психічних процесів у дітей з ТПМ.</p>			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Корекція дислексії та дисграфії» належить до вибіркового циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Мета навчальної дисципліни – формування уявлень студентів про писемне мовлення як складну форму психічної діяльності людини, про структуру дефекту при різних формах дисграфії, дислексії, про корекційні стратегії подолання порушень писемного мовлення і рахункових операцій.

Завдання навчальної дисципліни:

- дати уявлення про психологічні, психофізіологічні, психолінгвістичні структури процесів читання, письма та рахункових операцій;
- познайомити студентів з сучасними концепціями, що відбивають погляди на природу, механізми, прояви дисграфії, дислексії;
- дати уявлення про стан базисних складових писемного мовлення при його порушеннях;
- дати уявлення про критерії диференціальної діагностики різних форм дисграфії, дислексії;
- сформувати навички орієнтації в сучасних методиках подолання порушень писемного мовлення і рахункових операцій;
- виховання професійної культури в організації та побудові конструктивних взаємодій у різних розвиваючих психолого-педагогічних ситуаціях;
- розвиток гуманістичних ціннісних орієнтацій у ході реалізації професійної діяльності;
- формування прагнення до вдосконалення професійної компетентності;
- виховання професійного інтересу до науково-практичної діяльності та творчого підходу до її організації.

У ході вивчення дисципліни «Корекція дислексії та дисграфії» студенти набувають наступних **компетентностей**:

інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти та у процесі навчання фахівців із спеціальної освіти у закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень, та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, критичності та самокритичності.

ЗК02. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, застосування знань у практичних ситуаціях, генерування нових ідей (креативність), виявлення, постановки та вирішення проблем.

ЗК03. Знання та розуміння предметної галузі та професійної діяльності.

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

фахові компетентності (ФК)

ФК01. Здатність використовувати професійно-профільні знання і практичні навички з природничо-наукових та професійних дисциплін у процесі професійної діяльності в дошкільних, навчально-реабілітаційних центрах, спеціальних закладах освіти та закладі вищої освіти.

ФК03. Здатність використовувати поглиблені спеціальні знання та уміння при вирішенні науково-практичних завдань у галузі спеціальної освіти, а також продукувати нові для вирішення проблемних професійних завдань.

ФК04. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей з особливими освітніми потребами.

ФК05. Здатність самостійно здобувати нові професійні знання, формувати фахові вміння, постійно самовдосконалюватися в професії, виконувати науково-дослідну роботу в галузі спеціальної освіти; аналізувати соціально-значущі проблеми і використовувати результати в професійній діяльності спеціального педагога.

ФК06. Здатність застосовувати сучасні інноваційні технології в організації освітньої роботи.

ФК07. Здатність враховувати особливості виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами в освітній роботі.

ФК08. Здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами психологічної діагностики та здійснювати корекцію окремих недоліків психофізичного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

ФК11. Здатність організувати освітню та/або корекційну роботу в закладах спеціальної та інклюзивної освіти з дотриманням принципів толерантної комунікації, що запобігатиме виникненню конфліктних ситуацій, непорозумінь та емоційного вигорання спеціального педагога.

ФК13. Здатність використовувати сучасні методи діагностики, здійснювати корекційну та реабілітаційну роботу з особами з особливими освітніми потребами.

3. Очікувані результати навчання

ПРН-3. Знати сучасні методи проведення досліджень у галузі спеціальної освіти.

ПРН-4. Аналізувати сучасні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти, інноваційні технології спеціальної освіти.

ПРН-9. Володіти вміннями планування та організації освітньо-корекційної, реабілітаційної роботи з урахуванням вікових і індивідуальних можливостей дітей з особливими потребами та складати прогнози щодо її ефективності.

ПРН-10. Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-11. Уміти проводити психолого-педагогічне обстеження дітей з мовленнєвими порушеннями, ставити логопедичний діагноз і проводити відповідну корекційну роботу з дітьми з типовим розвитком та з дітьми, які мають різні види дизонтогенезу, ускладнені порушеннями мовлення або його недорозвитком.

ПРН-12. Знати способи попередження і подолання порушень психічного та/або фізичного розвитку та особливості навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами.

ПРН-13. Добирати методи логопедичної роботи з особами, які мають різні порушення психофізичного розвитку.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-педагогічне вивчення дітей із специфічними розладами шкільних навичок

Тема 1. Історія порушень писемного мовлення

Уявлення О. Куссмауля про порушення читання і письма. Розгляд порушень читання і письма як самостійної патології мовленнєвої діяльності. Погляди західноєвропейських учених кінця XIX – початку XX століття на проблему порушення писемного мовлення (Ф.В. Варбург, П. Раншбург, Є. Іллінг, О. Ортон). Науковий розвиток проблеми порушень письма і читання в 30-60 роках XX століття. Внесок С.С. Мнухіна, Ф. А. Рау, М. Ю. Хватцева, Р. М. Боскис, Р. Є. Левіної у розвитку наукових уявлень про порушення письма і читання та їх корекції.

Сучасний етап вивчення порушень писемного мовлення. Проблеми термінології.

Тема 3. Психологія засвоєння читання

Визначення поняття «читання». Психофізіологічні механізми процесу читання. Основні психічні операції читання. Мозкова організація процесу читання. Відмінності процесів читання та письма. Зорова організація процесу читання. Ступені становлення навичок читання у дітей (за Т. Г. Єгоровим). Взаємовідносини між технічною та смисловою сторонами читання в процесі його становлення. Техніка читання і її вікові норми. Поняття «вік читання». Умови формування навичок читання і письма в нормі. Навчання читанню в ранньому віці. Швидкісне читання.

Тема 4. Психологія оволодіння письмом

Визначення поняття «письмо». Операції письма. Види письма і його основні навички.

Відмінності письма від писемного мовлення. Писемне мовлення – складна форма мовленнєвої діяльності. Психофізіологічні механізми письма. Процес письма з точки зору концепції функціональних систем П. К. Анохіна. Структура процесу письма. Значення праць А. Р. Лурія у вивченні механізмів письма. Мозкова організація процесу письма. Почерк. Умови для успішного оволодіння навичками письма. Порівняльний аналіз читання та письма.

Змістовий модуль 2. Особливості порушень специфічних розладів шкільних навичок: етіологія, патогенез, симптоматика, класифікація

Тема 4. Етіологія і патогенез дислексій, дисграфій.

Порушення писемного мовлення у дітей (дисграфія, дислексія). Порушення письма, читання, рахункових операцій і спадкова схильність. Екзогенні фактори, що ведуть до дисграфії, дислексії. Внесок соціальних, середовищних чинників в порушення читання, письма.

Роль наукових досліджень Р. Є. Левіної у розвиток теоретичних уявлень про порушення письма і читання у дітей з мовленнєвими порушеннями. Проблеми термінології.

Фізіологічний, психологічний, лінгвістичний аспекти механізмів порушення читання.

Сучасні погляди на механізми дислексії. Фізіологічний, психологічний, лінгвістичний аспекти механізмів порушення письма. Сучасні погляди на механізми дисграфій. Фізіологічний, психологічний, лінгвістичний аспекти механізмів порушення рахункових операцій. Розпад навичок письма, читання і рахункових операцій у результаті афазії (аграфія, алексія, акалькулія, дисграфія, дислексія).

Тема 5 Симптоматика дислексій, дисграфій. Психолого-педагогічна характеристика дітей, що мають порушення писемного мовлення

Стан вербальних і невербальних психічних функцій у дітей з порушеннями писемного мовлення та рахункових операцій. Дефекти усного мовлення та порушення письма і читання.

Дисграфія і дислексія при білінгвізмі. Порушення пам'яті і порушення письма і читання.

Порушення письма і читання і латералізації сенсомоторних функцій (ліворукість, переучена ліворукість, вимушена ліворукість). Порушення зорово-просторового орієнтування і порушення письма, читання і рахункових операцій. Порушення просторово-часової послідовності і порушення письма, читання. Моторні розлади і порушення письма, читання.

Загальна характеристика помилок на письмі, при читанні і під час рахунку. Специфічні помилки письма і «помилки зростання». Помилки читання: види, механізми, приклади.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями письма і читання.

Тема 6. Класифікація дислексій

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-педагогічне вивчення дітей із специфічними розладами шкільних навичок												
Тема 1. Історія порушень писемного мовлення.	14	2	1	-	-	11	14	1	-	-	-	13
Тема 2. Порівняльна характеристика усного та писемного мовлення	10	2	1	2	-	5	10	1	-	-	-	9
Тема 3. Психологія засвоєння читання. Психологія оволодіння письмом	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	36	6	4	2	-	24	36	2	-	-	-	34
Змістовий модуль 2. Особливості порушень специфічних розладів шкільних навичок: етіологія, патогенез, симптоматика, класифікація												
Тема 1. Етіологія і патогенез дислексій, дисграфій	12	2	2	-	-	8	12	-	1	-	-	11
Тема 2. Симптоматика дислексій, дисграфій, Психолого-педагогічна характеристика дітей, що мають порушення писемного мовлення і рахункових операцій	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 3. Класифікація дислексій	10	2	-	2	-	6	10	1	1	-	-	8
Тема 4. Класифікація дисграфій.	10	2	-	2	-	6	10	1	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 2	44	8	4	4	-	28	44	2	2	-	-	40
Змістовий модуль 3. Корекційна робота з подолання порушень у дітей специфічних розладів шкільних навичок												
Тема 1. Обстеження учнів з порушеннями писемного мовлення. Методика логопедичної роботи з усунення і профілактиці порушень писемного мовлення.	10	2	-	2	-	6	10	-	-	1	-	9
Тема 2. Методика логопедичної роботи з усунення і профілактиці порушень писемного мовлення.	15	2	2	-	-	11	15	2	-	-	-	13
Тема 3. Організація логопедичної роботи з корекції порушень писемного мовлення	15	2	-	2	-	11	15	-	-	1	-	14
Разом за змістовим модулем 3.	40	6	2	4	-	28	40	2	-	2	-	36
Усього годин	120	20	10	10	-	80	120	6	2	2	-	110
Модуль 2												
ІНДЗ	16	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	16	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Не передбачено навчальним планом.

7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія порушень писемного мовлення	2
2.	Психологія засвоєння читання. Психологія оволодіння письмом	2
3.	Етіологія і патогенез дислексій, дисграфій.	2
4.	Психолого-педагогічна характеристика дітей, що мають порушення писемного мовлення	2
5.	Методика логопедичної роботи з усунення і профілактиці порушень писемного мовлення	2
Усього:		10

8. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Порівняльна характеристика усного та писемного мовлення	2
2.	Класифікація дислексій	2
3.	Класифікація дисграфій	2
4.	Обстеження учнів з порушеннями писемного мовлення	2
5.	Організація логопедичної роботи з корекції порушень писемного мовлення	2
Усього:		10

9. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Скласти 4 сінквейни відповідно до історичних етапів шляху розвитку порушень писемного мовлення	5
2.	Проведіть порівняльний аналіз усного та писемного мовлення. Дані занесіть в таблицю.	5
3.	Складіть конспект роботи Л.С. Виготського «Мислення і мовлення»..	5
4.	Складіть схему процесу читання як виду мовленнєвої діяльності. Позначте на схемі кори головного мозку області, які беруть участь у реалізації процесу читання.	5
5.	Складіть схему процесу письма як виду мовленнєвої діяльності. Позначте на схемі кори головного мозку області, які беруть участь у реалізації процесу письма.	5
6.	Проведіть порівняльний аналіз структури процесів письма і читання.	10
7.	Заповніть таблицю форм дислексії. Проаналізуйте зразок читання дитини з дислексією.	5
8.	Проаналізуйте письмові роботи учнів і виділіть помилки, що зустрічаються при дисграфії. Визначте форму дисграфій	5
9.	Проаналізуйте причини виникнення порушень письма, читання, використовуючи дані анамнезу мовленнєвих карт.	5
10.	Складіть конспект фронтального заняття з корекції читання і письма в групі дітей із порушеннями писемного мовлення обумовленими ФФП.	10

11.	Складіть конспект фронтального заняття з корекції граматичного ладу мовлення в групі дітей із дислексією, дисграфією, обумовленими ЗНМ.	10
12.	Складіть конспект бесіди для батьків на тему: «Як підготувати дитину з дизартрією до оволодіння письмом».	5
13.	Проаналізуйте письмові роботи учнів. Виходячи із симптомів порушень письма, визначте вид порушення усного мовлення	5
Разом		80

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Складіть конспект фронтального заняття з корекції читання і письма в групі дітей із порушеннями писемного мовлення обумовленими ФФП.
2. Складіть конспект фронтального заняття з корекції граматичного ладу мовлення в групі дітей із дислексією, дисграфією, обумовленими ЗНМ.
3. Складіть конспект індивідуального заняття з корекції письма і читання у дитини з ринолалією.
4. Складіть конспект бесіди для батьків на тему: «Як підготувати дитину з дизартрією до оволодіння письмом».
5. Проаналізуйте письмові роботи учнів. Виходячи із симптомів порушень письма, визначте вид порушення усного мовлення.
6. Підготуйте повідомлення на тему: «Порушення писемного мовлення у дітей із ЗПР. Особливості логопедичної роботи», «Порушення письма і читання у школярів з інтелектуальною недостатністю. Специфіка усунення дисграфій, дислексій, дискалькулій».
7. Проаналізуйте організацію та утримання логопедичної роботи на шкільному логопункті.
8. Розкрийте обстеження учнів початкових класів. Індивідуальне обстеження. Комплектування груп. Організація і проведення корекційно-логопедичних занять. Планування занять (перспективне, тематичне, індивідуальне).
9. Проаналізуйте документацію та обладнання логопедичного пункту.
10. Складіть схему обстеження читання, письма, рахункових операцій у дітей (підготовча група дитячого садка, початкові класи загальноосвітніх та допоміжних шкіл).

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «**Корекція дислексії та дисграфії**». Максимальну кількість балів за ІНДЗ – **20**.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ: словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); практичний метод (лабораторні та практичні заняття); наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); самостійна робота (розв'язання завдань); індивідуальна науково-дослідна робота.

12. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: усне або письмове опитування; тестування; реферати; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; захист лабораторних і практичних робіт; залік.

13. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ: залік; тести; творчі проекти (портфоліо); реферати; презентації результатів виконаних завдань; виконання творчих завдань.

14. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			

64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ. Екзамен проводиться по завершенню вивчення навчальної дисципліни.

15. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМАЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			ІНДЗ	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
										20	160 (60) + 40 = 100
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11		
Модульний контроль – 10			Модульний контроль – 10				Модульний контроль – 10			40	

Коефіцієнт: 160:100=1.6

16. ПИТАННЯ ДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (екзамен)

1. Розкрийте сутність корекційно-логопедичної роботи з усунення кінетичних помилок.
2. Розкрийте сутність корекційних програм з подолання порушень писемного мовлення.
3. Виділіть особливості порушення читання у дітей із ЗПР.
4. Виділіть особливості подолання порушень читання у дітей із ЗПР.
5. Виділіть особливості порушення письма у дітей із ЗПР.
6. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень письма у дітей із ЗПР.
7. Охарактеризуйте підготовку дітей із ЗНМ до навчання грамоті.
8. Охарактеризуйте підготовку дітей з ФФП до навчання грамоті.
9. Виділіть особливості порушення читання у дітей з інтелектуальною недостатністю.
10. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень читання у дітей з інтелектуальною недостатністю.
11. Виділіть особливості порушень письма у дітей з інтелектуальною недостатністю.
12. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень письма у дітей з інтелектуальною недостатністю.
13. Дайте визначення поняттю оптична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
14. Дайте визначення поняттю аграматична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
15. Дайте визначення поняттю фонематична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
16. Дайте визначення поняттю семантична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
17. Дайте визначення поняттю мнестична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
18. Дайте визначення поняттю оптична дисграфія. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
19. Опишіть кінетичні помилки у дітей. Механізми. Методика подолання кінетичних помилок.
20. Дайте визначення аграматичній дисграфії. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
21. Дайте визначення дисграфії, її класифікації та симптоматики видів.
22. Розкрийте дисграфію на ґрунті порушення фонемного розпізнавання. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
23. Розкрийте дисграфію на ґрунті порушення мовного аналізу і синтезу. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
24. Розкрийте артикуляторно-акустичну дисграфію. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
25. Охарактеризуйте розвиток зорового сприйняття та зорового гнозису.
26. Охарактеризуйте розвиток зорового аналізу і синтезу.
27. Розкрийте сутність програм і методик щодо подолання порушень писемного мовлення.
28. Дайте психолого-педагогічну характеристику дітей з порушеннями писемного мовлення.
29. Розкрийте технологію подолання семантичної дислексії.
30. Охарактеризуйте систему логопедичної роботи при складних формах дисграфії та дислексії.

17. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

основна

1. Данілавичюте Е. А. Обґрунтування методики діагностики готовності дошкільників із НЗНМ до опанування навичок читання. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*. Наук.-метод. зб.: Вип.5 [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ : Наук. світ, 2004. С. 215-218.
2. Заплатна С. М. Особливості логопедичної роботи з формування складової структури слів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми сучасної логопедії*: Матеріали конференції. Київ : РВЦ КПДЮ, 2007. (Серія «Столична освіта»). С. 38-45.
3. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : НМЦВО, 2003. 320 с.
4. Компанець Н. М. Технологія навчання читання: поєднання аналітичного і синтетичного способів. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2010. №4. С. 27-32.
5. Конопляста С.Ю. Логопсихологія: навч. посібник / за ред.. М.К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
6. Левина Р. Е. Характеристика общего недоразвития речи. *Основы теории и практики логопедии*. Москва : Просвещение, 1968. С. 67-85.
7. Леонтьев А. А. Психолінгвістический аналіз семантики и грамматики: На материале онтогенеза речи / отв. ред. А. А. Леонтьев. Москва: Наука, 1990. 165 с.
8. Леонтьев А. А. Речевая деятельность. *Основы теории речевой деятельности*. Москва: Наука, 1974. С. 21-29.
9. Лісова Л.І. Корекція навчальної діяльності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2015. 224 с.
10. Логодидактика. Навчальний посібник для вищи навчальних закладів. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. 348 с.
11. Лурия А. Р. Язык и сознание. Под ред. Хомской Е. Д. Ростов н/Д.: «Феникс», 1998. 416 с.
12. Марченко І. С., Швалюк Т. М. Особливості складних синтаксичних конструкцій у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія*. Зб. наукових праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. № 11. С. 127-132.
13. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). –1-видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.
14. Меліченко В. М. Стан сформованості навички читання в учнів молодших класів шкіл для дітей з ТПМ. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : наук.-метод. зб. [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ, 2006. Вип. 8, т. 2. С. 229 – 232.
15. Меліченко В. М. До питання вивчення механізмів читання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. наук. праць. Київ : *Актуальна освіта*, 2007. Вип. 4. С. 88 -91.
16. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции. Москва : Классикс стиль, 2003. 160 с.

17. Соботович Є. Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. *Теорія і практика сучасної логопедії*: збірник наукових праць: Вип. 2. Київ: Актуальна освіта, 2005. С. 3-17.
18. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями в розвитку: діагностика і формування. Монографія. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. 294 с.
19. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії*: збірник наукових праць: Вип.4. Київ: Актуальна освіта, 2007. С. 3-18.
20. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович . Київ: «Актуальна освіта», 2007. 120 с.
21. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 208 с.
22. Шеремет М.К. Логопедія: підручник. Вид. 3-тє, перер. та доповн. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.

допоміжна

1. Володарська М.О. Робота з обдарованими дітьми. *Початкове навчання та виховання*. 2010. №1(73). С.8.
2. Істоміна А.В. Специфіка роботи з обдарованими учнями в початкових класах. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №3(43). С.115-123.
3. Лісовенко Г. Система роботи з обдарованими учнями у початкових класах. *Управління освітою (Шк. світ)*. 2009. №2. С.6-11.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2013. С. 5.
5. Робота з обдарованими дітьми: теорія, практика. *Початкова освіта (Шк. світ)*. 2012. №24. Спецвипуск.
6. Система роботи з обдарованими дітьми. *Завуч (Шк. світ)*. 2012. №7. С.7-9.
7. Робота з обдарованими дітьми: поради. *Початкове навчання та виховання*. 2012. №2-3. С. 18.

18. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://www.nbuv.gov.ua>

<http://www.ukrcenter.com>

<http://lib.meta.ua>

<http://ulif.org.ua/ulp/index.php>

<http://www.novamova.com.ua/>

<http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>

<http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html>

<http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html>

<http://aqce.com.ua/>

Робоча програма «**Корекція дислексії та дисграфії**» перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 2020-2021 навчальний рік на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Розділ робочої програми навчальної дисциплін	Зміни і доповнення

Протокол від “___” _____ 2020 року № ___
Завідувач кафедри _____ (_____)
Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)

Робоча програма «**Корекція дислексії та дисграфії**» перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Розділ робочої програми навчальної дисциплін	Зміни і доповнення

Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
Завідувач кафедри _____ (_____)
Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)

Робоча програма «**Корекція дислексії та дисграфії**» перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Розділ робочої програми навчальної дисциплін	Зміни і доповнення

Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
 Завідувач кафедри _____ (_____
 Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
 Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
 Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)

Робоча програма «**Корекція дислексії та дисграфії**» перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Розділ робочої програми навчальної дисциплін	Зміни і доповнення

Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
 Завідувач кафедри _____ (_____
 Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
 Протокол від “___” _____ 20__ року № ___
 Голова навчально-методичної комісії _____ (_____)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни	Корекція дислексії та дисграфії
Викладач	Кандидат філологічних наук, доцент Степанова Ольга Іванівна
Профайл викладача на сайті кафедри	https://doshkilnardgu.webnode.com.ua/vikladatskij-sklad/stepanova-o-i/
Е-mail викладача:	olha.stepanova@rchu.edu.ua ;
Посилання на освітній контент дисципліни в CMS Moodle (за наявності) або на іншому ресурсі	
Консультації	Очні консультації – щопонеділка, з 12.40 до 14.00 (2 академічні години) Он-лайн консультації – щопонеділка, з 16.00-18.00; щочетверга з 16.00-18.00.

Анотація дисципліни

Дисципліна «Корекція дислексії та дисграфії» – один з важливих компонентів підготовки сучасного логопеда. Опанування методики роботи над усуненням порушень читання та письма здійснюється одночасно, виходячи з того, що ці процеси – нероздільні. Засвоєння названих методик допоможе майбутнім педагогам-логопедам подолати різні види порушень письма, прискорити закріплення матеріалу та дозволить виправляти недоліки в короткий термін, оскільки своєчасне усунення порушень письма та читання сприятиме успішному засвоєнню навчального матеріалу дітьми, які мають вади мовлення.

Опанування методик корекції дислексії та дисграфії в поєднанні з фаховою компетентністю, психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками мають забезпечити високий рівень професійної, організаційної, методичної та корекційної діяльності спеціального педагога. Усе перелічене вище зумовлює актуальність викладання дисципліни «Корекція дислексії та дисграфії» для фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 «Освіта/педагогіка», спеціальності – 016 Спеціальна освіта.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних (семінарських) занять, консультацій, самостійної роботи тощо. Остання займає провідне місце в системі освітнього процесу та передбачає аналіз конкретних ситуацій, виконання творчих завдань, складання логопедичних карток тощо.

Силабус упорядковано із застосуванням сучасних педагогічних принципів організації освітнього процесу в закладі вищої освіти.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК14 Корекція дислексії та дисграфії

кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т. І.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1 – й	1 – й
Індивідуальне науково-дослідницьке завдання: <i>визначати основні напрями, зміст, методи і прийоми корекційно-логопедичної роботи з подолання різних форм дисграфії, дислексії</i>		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		2	2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 год. самостійної роботи студента – 5 год.	Освітній рівень: магістр	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	2 год.
		Лабораторні	
		10 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		80 год.	110 год.
Індивідуальні завдання: 16 год.			
Вид контролю: екзамен			

Передумови

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Корекція дислексії та дисграфії» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти попередньо опанував матеріалом таких дисциплін як: вікова та спеціальна психологія, анатомія, фізіологія, логопсихологія, спецметодики української мови та математики, методики логопедичної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями, корекція психічних процесів у дітей з ТПМ.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Корекція дислексії та дисграфії» належить до вибіркової дисципліни циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Мета навчальної дисципліни – формування уявлень студентів про писемне мовлення як складну форму психічної діяльності людини, про структуру дефекту при різних формах дисграфії, дислексії, про корекційні стратегії подолання порушень писемного мовлення.

Завдання навчальної дисципліни:

- дати уявлення про психологічні, психофізіологічні, психолінгвістичні структури процесів читання, письма та рахункових операцій;
- познайомити студентів з сучасними концепціями, що відбивають погляди на природу, механізми, прояви дисграфії, дислексії;
- дати уявлення про стан базисних складових писемного мовлення при його порушеннях;
- дати уявлення про критерії диференціальної діагностики різних форм дисграфії, дислексії;
- сформувати навички орієнтації в сучасних методиках подолання порушень писемного мовлення і рахункових операцій;
- виховання професійної культури в організації та побудові конструктивних взаємодій у різних розвиваючих психолого-педагогічних ситуаціях;
- розвиток гуманістичних ціннісних орієнтацій у ході реалізації професійної діяльності;
- формування прагнення до вдосконалення професійної компетентності;
- виховання професійного інтересу до науково-практичної діяльності та творчого підходу до її організації.

У ході вивчення дисципліни «Корекція дислексії та дисграфії» студенти набувають наступних **компетентностей:**

інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти та у процесі навчання фахівців із спеціальної освіти у закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень, та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, критичності та самокритичності.

ЗК02. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, застосування знань у практичних ситуаціях, генерування нових ідей (креативність), виявлення, постановки та вирішення проблем.

ЗК03. Знання та розуміння предметної галузі та професійної діяльності.

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

фахові компетентності (ФК)

ФК01. Здатність використовувати професійно-профільні знання і практичні навички з природничо-наукових та професійних дисциплін у процесі професійної діяльності в дошкільних, навчально-реабілітаційних центрах, спеціальних закладах освіти та закладі вищої освіти.

ФК03. Здатність використовувати поглиблені спеціальні знання та уміння при вирішенні науково-практичних завдань у галузі спеціальної освіти, а також продукувати нові для вирішення проблемних професійних завдань.

ФК04. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей з особливими освітніми потребами.

ФК05. Здатність самостійно здобувати нові професійні знання, формувати фахові вміння, постійно самовдосконалюватися в професії, виконувати науково-дослідну роботу в галузі спеціальної освіти; аналізувати соціально-значущі проблеми і використовувати результати в професійній діяльності спеціального педагога.

ФК06. Здатність застосовувати сучасні інноваційні технології в організації освітньої роботи.

ФК07. Здатність враховувати особливості виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами в освітній роботі.

ФК08. Здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами психологічної діагностики та здійснювати корекцію окремих недоліків психофізичного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

ФК11. Здатність організовувати освітню та/або корекційну роботу в закладах спеціальної та інклюзивної освіти з дотриманням принципів толерантної комунікації, що запобігатиме виникненню конфліктних ситуацій, непорозумінь та емоційного вигорання спеціального педагога.

ФК13. Здатність використовувати сучасні методи діагностики, здійснювати корекційну та реабілітаційну роботу з особами з особливими освітніми потребами.

3. Очікувані результати навчання

ПРН-3. Знати сучасні методи проведення досліджень у галузі спеціальної освіти.

ПРН-4. Аналізувати сучасні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти, інноваційні технології спеціальної освіти.

ПРН-9. Володіти вміннями планування та організації освітньо-корекційної, реабілітаційної роботи з урахуванням вікових і індивідуальних можливостей дітей з особливими потребами та складати прогнози щодо її ефективності.

ПРН-10. Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-11. Уміти проводити психолого-педагогічне обстеження дітей з мовленнєвими порушеннями, ставити логопедичний діагноз і проводити відповідну корекційну роботу з дітьми з типовим розвитком та з дітьми, які мають різні види дизонтогенезу, ускладнені порушеннями мовлення або його недорозвитком.

ПРН-12. Знати способи попередження і подолання порушень психічного та/або фізичного розвитку та особливості навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами.

ПРН-13. Добирати методи логопедичної роботи з особами, які мають різні порушення психофізичного розвитку.

ДИДАКТИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тема заняття, кількість годин	Форма діяльності	Методи навчання і оцінювання	Оцінювання аудиторної роботи	Завдання самостійної і домашньої роботи, години	Література, інформаційні ресурси	Оцінювання самостійної домашньої роботи	Термін виконання самостійної роботи
Змістовий модуль 1. Теоретико-педагогічне вивчення дітей із специфічними розладами шкільних навичок							
Тема 1. Історія порушень писемного мовлення. – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	Скласти 4 синквейни відповідно до історичних етапів шляху розвитку порушень писемного мовлення – 5 год. (МН6; М07).	1,4, 5, 7, 8, 11,12, 15,19, 20, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Історія порушень писемного мовлення – 2 год.	Практикум	МН2, МН4, МН6, М02, М04, М06, М07				
Тема 2. Порівняльна характеристика усного та писемного мовлення – 2 год.	Лекція	МН1, МН3,	1 бал	Проведіть порівняльний аналіз усного та писемного мовлення. Дані занесіть в таблицю – 5 год. (МН6; М07; М09)	1, 3, 5, 7,8, 11, 13, 15,19, 20, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Порівняльна характеристика усного та писемного мовлення – 2 год.	Лабораторне	МН2, МН4, МН6, М02, М04, М06, М07				
Тема 3. Психологія засвоєння читання Психологія оволодіння письмом – 2 год.	Лекція	МН1, МН3	1 бал	1. Складіть конспект роботи Л.С. Виготського «Мислення і мовлення» – 5 год. (МН6; М06). 2. Складіть схему процесу читання як виду мовленнєвої діяльності. Позначте на схемі кори головного мозку області, які беруть участь у реалізації процесу читання – 10 год. (МН6; М07)	4, 5, 7, 11, 12, 15, 16, 19, 20, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
	Психологія засвоєння читання	Практикум	МН2, МН4, МН6, М02, М04, М06, М07				

Психологія оволодіння письмом – 2 год.							
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО4	10 балів	–	–		Не більше 3 днів завершення після проведення модульного контролю
Змістовий модуль 2. Особливості порушень специфічних розладів шкільних навичок: етіологія, патогенез, симптоматика, класифікація							
Тема 4. Етіологія і патогенез дислексій, дисграфій – 2 год. Етіологія і патогенез дислексій, дисграфій – 2 год.	Лекція Практикум	МН1, МН3, МН5 МН2, МН3, МН4, МН6, МН7 МО4, МО5 МО6, МО7	1 бал 5 балів	1. Проаналізуйте письмові роботи учнів і виділіть помилки, що зустрічаються при дисграфії. Визначте форму дисграфій. – 10 год. (МН6; МО7). 2. Заповніть таблицю форм дислексії. Проаналізуйте зразок читання дитини з дислексією. – 10 год. (МН6; МО7).	1, 4,5,7,11, 10, 21, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
Тема 5. Симптоматика дислексій, дисграфій. Психолого-педагогічна характеристика дітей, що мають порушення писемного мовлення – 2 год. Психолого-педагогічна характеристика дітей, що мають порушення	Лекція Практикум	МН1, МН3 МН2, МН4, МН6 МО2, МО4, МО5, МО7	1 бал 5 балів	1. Проведіть порівняльний аналіз структури процесів письма і читання – 10 год. (МО7). 2. Проаналізуйте причини виникнення порушень письма, читання, використовуючи дані анамнезу мовленнєвих карт. 10 год. (МО7). 3. Складіть конспект фронтального заняття з корекції читання і письма в групі дітей із порушеннями писемного мовлення обумовленими ФФП. – 10 год. (МН6; МО7)	1, 5, 7, 8,11, 9, 13, 19, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття

писемного мовлення – 2 год.							
Тема 6. Класифікація дислексій – 2 год. Класифікація дислексій – 2 год.	Лекція Лабораторне	МН1, МН3 МН2, МН3, МН4, МН6, МО2, МО4, МО7	1 бал 5 балів	1. Складіть конспект індивідуального заняття з корекції письма і читання у дитини з ринолалією. – 5 год. (МН6; МО7; МО9) 2. Заповніть таблицю форм дислексії. Проаналізуйте зразок читання дитини з дислексією. – 5 год. (МН6; МО7; МО9)	1, 5, 7, 11, 12, 19, 22	5 балів	До наступного практичного заняття
Тема 7. Класифікація дисграфій – 2 год. Класифікація дисграфій – 2 год.	Лекція Лабораторне	МН1, МН3 МН2, МН3, МН4, МН6, МО2, МО4, МО7	1 бал 5 балів	Складіть конспект бесіди для батьків на тему: «Як підготувати дитину з дизартрією до оволодіння письмом». – 5 год. (МН6; МО7; МО9)	1, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 18, 20, 22		До наступного практичного заняття
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО2, МО4	10 балів	–	–	–	Не більше 3 днів після завершення змістового модуля
Змістовий модуль 3. Корекційна робота з подолання порушень у дітей специфічних розладів шкільних навичок							
Тема 8. Обстеження учнів з порушеннями писемного мовлення – 2 год. Обстеження учнів з порушеннями писемного	Лекція Лабораторне	МН1, МН3 МН2, МН3, МН4, МН6, МО2, МО4, МО7	1 бал 5 балів	Проаналізуйте письмові роботи учнів і виділіть помилки, що зустрічаються при дисграфії. Визначте форму дисграфій – 10 год. (МН6; МО7; МО9)	1, 4, 5, 2, 5, 7, 11, 12, 14, 16, 18, 22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття

мовлення – 2 год.							
<p>Тема 9.</p> <p>Методика логопедичної роботи з усунення і профілактиці порушень писемного мовлення – 2 год.</p> <p>Методика логопедичної роботи з усунення і профілактиці порушень писемного мовлення – 2 год.</p>	<p>Лекція</p> <p>Практикум</p>	<p>МН1, МН3</p> <p>МН2, МН4, МН6 МО2, МО4, МО6, МО7</p>	<p>1 бал</p> <p>5 балів</p>	<p>Проаналізуйте причини виникнення порушень письма, читання, використовуючи дані анамнезу мовленнєвих карт. – 10 год. (МН6; МО7).</p>	3-5, 7, 10,11, 12, 14	5 балів	До проведення наступного практичного заняття
<p>Тема 10.</p> <p>Організація логопедичної роботи з корекції порушень писемного мовлення – 2 год.</p> <p>Організація логопедичної роботи з корекції порушень</p>	<p>Лекція</p> <p>Лабораторне</p>	<p>МН1, МН3</p> <p>МН2, МН3, МН4, МН6 МО4, МО6</p>	<p>1 бал</p> <p>5 балів</p>	<p>1.Складіть конспект бесіди для батьків на тему: «Як підготувати дитину з дизартрією до оволодіння письмом». – 5 год. (МО7).</p> <p>2. Проаналізуйте письмові роботи учнів. Виходячи із симптомів порушень письма, визначте вид порушення усного мовлення. – 5 год. (МН6; МО7; МО9)</p>	1, 5, 7., 8,10 11, 12,13,22	5 балів	До проведення наступного практичного заняття

писемного мовлення – 2 год.							
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО4	10 балів	–	–	–	Не більше 3 днів після завершення змістового модуля
Підсумковий контроль	екзамен	МО1	40 балів	<p>Виконання ІНДЗ:</p> <p>1.Складіть конспект фронтального заняття з корекції читання і письма в групі дітей із порушеннями писемного мовлення обумовленими ФФП.</p> <p>2.Складіть конспект фронтального заняття з корекції граматичного ладу мовлення в групі дітей із дислексією, дисграфією, обумовленими ЗНМ.</p> <p>3.Складіть конспект індивідуального заняття з корекції письма і читання у дитини з ринолалією.</p> <p>4.Складіть конспект бесіди для батьків на тему: «Як підготувати дитину з дизартрією до оволодіння письмом».</p> <p>5.Проаналізуйте письмові роботи учнів. Виходячи із симптомів порушень письма, визначте вид порушення усного мовлення.</p> <p>6.Підготуйте повідомлення на тему: «Порушення писемного мовлення у дітей із ЗПР. Особливості логопедичної роботи», «Порушення письма і читання у школярів з інтелектуальною недостатністю. Специфіка усунення дисграфій, дислексій».</p> <p>7.Проаналізуйте організацію та утримання логопедичної роботи на шкільному логопункті.</p> <p>8.Розкрийте обстеження учнів початкових</p>	Захист ІНДЗ	20 балів	Не більше 7 днів після завершення аудиторного навчання

			<p>класів. Індивідуальне обстеження. Комплектування груп. Організація і проведення корекційно-логопедичних занять. Планування занять (перспективне, тематичне, індивідуальне).</p> <p>9.Проаналізуйте документацію та обладнання логопедичного пункту.</p> <p>10.Складіть схему обстеження читання, письма в дітей (підготовча група дитячого садка, початкові класи загальноосвітніх та допоміжних шкіл).</p>		
--	--	--	--	--	--

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

МО1 – екзамени;

МО2 – усне або письмове опитування;

МО3 – колоквіум;

МО4 – тестування;

МО5 – командні проекти;

МО6 – реферати, есе;

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;

МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;

МО10 – залік.

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет, проєктор для комунікації та опитувань, виконання домашніх завдань, виконання завдань самостійної роботи, проходження тестування (поточний, модульний, підсумковий контроль); програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності.

Політика дисципліни

Організація вивчення дисципліни відбувається відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у РДГУ, Положення про академічну доброчесність, Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти, Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, що здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

На заняттях **забороняється** використання мобільних пристроїв, виключенням є користування ними лише під час підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування: відвідування усіх видів занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та підсумкові завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших здобувачів;
- не списувати під час виконання тестових завдань та написання контрольних робіт (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).

У разі виявлення плагиату в будь-яких видах робіт, Ви отримаєте незадовільну оцінку і повинні будете повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, модульний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма контролю: залік.

Відвідування лекційних занять оцінюється в 1 бал. Якщо здобувач відвідав усі лекційні заняття, він додатково отримує 2 бали заохочення (**Загальна сума балів – $10 \cdot 1 = 10(+2)$**).

Участь у практичних, лабораторних заняттях, виконання завдань до кожного з них – **5 балів (Загальна сума балів – $10 \cdot 5 = 50$)**.

Виконання завдань самостійної роботи – 2,5 -5 балів за кожен тему (**Загальна сума балів – $10 \cdot 5 = 50$**).

Змістовий модульний контроль **10 балів (Загальна сума балів – $3 \cdot 10 = 30$)**. ІНДЗ – **20 балів**.

Додаткові бали (не більше 5 балів): студент може отримати за виявлену творчість і особливу активність у різних видах діяльності.

Критерії оцінювання результатів навчання

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати,			

			систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ. Екзамен проводиться по завершенню вивчення навчальної дисципліни.

15. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМАЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			ІНДЗ	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	160 (60) + 40 = 100
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11		
Модульний контроль – 10			Модульний контроль – 10				Модульний контроль – 10			40	

Коефіцієнт: $160:100=1.6$

ПИТАННЯ ДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (екзамен)

1. Розкрийте сутність корекційно-логопедичної роботи з усунення кінетичних помилок.
2. Розкрийте сутність корекційних програм з подолання порушень писемного мовлення.
3. Виділіть особливості порушення читання у дітей із ЗПР.
4. Виділіть особливості подолання порушень читання у дітей із ЗПР.
5. Виділіть особливості порушення письма у дітей із ЗПР.
6. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень письма у дітей із ЗПР.
7. Охарактеризуйте підготовку дітей із ЗНМ до навчання грамоті.
8. Охарактеризуйте підготовку дітей з ФФП до навчання грамоті.
9. Виділіть особливості порушення читання у дітей з інтелектуальною недостатністю.
10. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень читання у дітей з інтелектуальною недостатністю.
11. Виділіть особливості порушень письма у дітей з інтелектуальною недостатністю.
12. Розкрийте специфіку корекційної роботи з подолання порушень письма у дітей з інтелектуальною недостатністю.
13. Дайте визначення поняттю оптична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
14. Дайте визначення поняттю аграматична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
15. Дайте визначення поняттю фонематична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
16. Дайте визначення поняттю семантична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
17. Дайте визначення поняттю мнестична дислексія. Механізми, симптоматика. Методика корекційної роботи.
18. Дайте визначення поняттю оптична дисграфія. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
19. Опишіть кінетичні помилки у дітей. Механізми. Методика подолання кінетичних помилок.
20. Дайте визначення аграматичній дисграфії. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
21. Дайте визначення дисграфії, її класифікації та симптоматики видів.
22. Розкрийте дисграфію на ґрунті порушення фонемного розпізнавання. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
23. Розкрийте дисграфію на ґрунті порушення мовного аналізу і синтезу. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
24. Розкрийте артикуляторно-акустичну дисграфію. Механізми. Симптоматика. Методика корекційної роботи.
25. Охарактеризуйте розвиток зорового сприйняття та зорового гнозису.
26. Охарактеризуйте розвиток зорового аналізу і синтезу.
27. Розкрийте сутність програм і методик щодо подолання порушень писемного мовлення.
28. Дайте психолого-педагогічну характеристику дітей з порушеннями писемного мовлення.
29. Розкрийте технологію подолання семантичної дислексії.
30. Охарактеризуйте систему логопедичної роботи при складних формах дисграфії та дислексії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

основна

1. Данілавичюте Е. А. Обґрунтування методики діагностики готовності дошкільників із НЗНМ до опанування навичок читання. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*. Наук.-метод. зб.: Вип.5 [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ : Наук. світ, 2004. С. 215-218.

2. Заплатна С. М. Особливості логопедичної роботи з формування складової структури слів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми сучасної логопедії*: Матеріали конференції. Київ : РВЦ КПДЮ, 2007. (Серія «Столична освіта»). С. 38-45.
3. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : НМЦВО, 2003. 320 с.
4. Компанець Н. М. Технологія навчання читання: поєднання аналітичного і синтетичного способів. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2010. №4. С. 27-32.
5. Конопляста С.Ю. Логопсихологія: навч. посібник / за ред.. М.К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
6. Левина Р. Е. Характеристика общего недоразвития речи. *Основы теории и практики логопедии*. Москва : Просвещение, 1968. С. 67-85.
7. Леонтьев А. А. Психолінгвістический аналіз семантики и грамматики: На матеріале онтогенеза речи / отв. ред. А. А. Леонтьев. Москва: Наука, 1990. 165 с.
8. Леонтьев А. А. Речевая деятельность. *Основы теории речевой деятельности*. Москва: Наука, 1974. С. 21-29.
9. Лісова Л.І. Корекція навчальної діяльності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2015. 224 с.
10. Логодидактика. Навчальний посібник для вищи навчальних закладів. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. 348 с.
11. Лурия А. Р. Язык и сознание. Под ред. Хомской Е. Д. Ростов н/Д.: «Феникс», 1998. 416 с.
12. Марченко І. С., Швалюк Т. М. Особливості складних синтаксичних конструкцій у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія*. Зб. наукових праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. № 11. С. 127-132.
13. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). –1-видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.
14. Меліченко В. М. Стан сформованості навички читання в учнів молодших класів шкіл для дітей з ТПМ. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : наук.-метод. зб. [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ, 2006. Вип. 8, т. 2. С. 229 – 232.
15. Меліченко В. М. До питання вивчення механізмів читання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. наук. праць. Київ : *Актуальна освіта*, 2007. Вип. 4. С. 88 -91.
16. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции. Москва : Классикс стиль, 2003. 160 с.
17. Соботович Є. Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. *Теорія і практика сучасної логопедії*: збірник наукових праць: Вип. 2. Київ: *Актуальна освіта*, 2005. С. 3-17.
18. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями в розвитку: діагностика і формування. Монографія. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. 294 с.
19. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії*: збірник наукових праць: Вип.4. Київ: *Актуальна освіта*, 2007. С. 3-18.
20. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є. Ф. Соботович Київ: «Актуальна освіта», 2007. 120 с.
21. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 208 с.
22. Шеремет М.К. Логопедія: підручник. Вид. 3-тє, перер. та доповн. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.

допоміжна

1. Володарська М.О. Робота з обдарованими дітьми. *Початкове навчання та виховання*. 2010. №1(73). С.8.
2. Істоміна А.В. Специфіка роботи з обдарованими учнями в почат- кових класах. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №3(43). С.115-123.

3. Лісовенко Г. Система роботи з обдарованими учнями у початкових класах. *Управління освітою (Шк. світ)*. 2009. №2. С.6-11.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2013. С. 5.
5. Робота з обдарованими дітьми: теорія, практика. *Початкова освіта (Шк. світ)*. 2012. №24. Спецвипуск.
6. Система роботи з обдарованими дітьми. *Завуч (Шк. світ)*. 2012. №7. С.7-9.
7. Робота з обдарованими дітьми: поради. *Початкове навчання та виховання*. 2012. №2-3. С. 18.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://www.nbuiv.gov.ua>
<http://www.ukrcenter.com>
<http://lib.meta.ua>
<http://ulif.org.ua/ulp/index.php>
<http://www.novamova.com.ua/>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
<http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html>
<http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html>
<http://aqce.com.ua/>